

NORGES VASSDRAGS- OG ENERGIDIREKTORAT (NVE)
Postboks 5091 Majorstua

0301 OSLO

Dato: 09.03.2023
Saksnr.: 2021/62588
Dok.nr.: 8
Saksbehandler:
Sikke Viste og
Steinar Eldøy

Karmøy kommune - ny 66 132) kV ledning - Bø- Meland - konsesjon - høring - uttalelse fra seksjon for kulturarv - administrativ innsigelse med forslag til løsning

Vi viser til mottatt brev fra NVE datert 10.01.2023 med høring av konsesjonssøknad for ny 132 kV kraftledning fra Bø – Meland i Karmøy kommune. Høringsfristen var satt til 24.02.2023, men fylkesdirektøren fikk etter forespørsel utsatt svarfrist til 09.03.2023.

Fylkesdirektøren har vurdert søknaden om konsesjon som sektormyndighet innen kulturminnevern og har også vært på befaring på stedet. Uttalen fra fylkeskommunens Plan-, miljø og samfunnsavdeling er også med her.

Bakgrunn for saken

Fagne AS søker om anleggskonsesjon, ekspropriasjonstillatelse og forhåndstiltredelse for:

- Ny 132 kV luftledning fra Bø transformatorstasjon til T-avgreining på Meland
 - 5,11 – 5,28 km dobbelskursledning bygget med rundstålmaster fra mast 14 utenfor Bø transformatorstasjon til T-avgreiningspunktet på Meland. Det omsøkes ett hovedalternativ med totalt 3 stk. under-trasealternativ for ny dobbelkursledning.
- Tillatelse til å rive/sanere dagens 66 kV kraftledning mellom Bø transformatorstasjon og T-avgreininga ved Meland.

Prosessen med ny kraftledning mellom Bø og Meland er et arbeid som har foregått over flere år. I følge Fagne har det lenge vært klart at 66 kV nettet på Karmøy er for svakt dimensjonert for dagens og framtidens belastning. Det er derfor nødvendig å heve overføringskapasiteten på dagens regionalnett på Karmøy.

Mastene som er omsøkt er 132 kV portalmast/H mast av kompositt (s. 35 i søknaden) som avhengig av terreng kan måle 36 meter over bakken, normalt 30-35 meter over bakken.

Det omsøkes tre stk. ulike alternativer for trase: Alternativ 1, alternativ 1+1b og alternativ 1 +1c. En stor del av omsøkt kraftledning vil følge eksisterende trasé, jf konsesjonssøknad s. 7 med kart.

Det har blitt vurdert to andre traseer (2 og 2b), men disse er ikke omsøkt.

Automatisk freda kulturminner – innledende bemerkninger

Rogaland fylkeskommune, har som et regionalt organ myndighet til å fremme innsigelse til konsesjonssøknader i spørsmål som er av nasjonal eller vesentlig regional interesse, jf. energiloven §2-1 (jf. og pbl. §§ 5-4). Fylkesdirektøren er videre delegert myndighet til å fremme innsigelse i saker som berører automatisk freda kulturminner, jf. delegasjonsreglementet for Rogaland fylkeskommune.

Fylkesdirektøren fremmer **administrativ innsigelse** til omsøkte master (nr3-6) og 132 kV linje i luftledning fra Bø transformatorstasjon til mastepunkt 6 (jf figur 12 i konsesjonssøknaden), hjemlet i Kulturminnelovens § 3 – utilbørlig skjemming av automatisk freda kulturminner – Rehaugane - som har svært høy nasjonal verdi.

Forslag til løsning er å utrede og vurdere jordkabel på akkurat dette strekket.

Fylkesdirektøren forutsetter at det går fram av konsesjonsvedtaket hva tiltakshaver plikter å gjøre med tanke på videre arkeologiske undersøkelser og videre avklaringer etter kulturminneloven, jf. kml § 8, § 9, § 10 og § 14. Fylkesdirektøren forutsetter også at det går fram av konsesjonsvilkårene at MTA-planen skal sendes på høring til Rogaland fylkeskommune.

Kulturminner og -verdier i omsøkt tiltaksområde

Nordre del – Bø og Rehaugane

Fra den nordlige delen av omsøkt linje, fra Bø transformatorstasjon og til Våge er det søkt om ett alternativ – alternativ 1. Dette alternativet ligger ca. 200 meter sørøst for de svært storslagne gravhaugene fra bronsealder – Rehaugane, ID 34378.

Dette er den største samlingen av gravhauger fra bronsealder i Norge. Gravfeltet bestod opprinnelig av 8 store gravhauger og 50 mindre hauger og flere steinsettinger. Gravhaugene ligger på linje fra vest mot øst og er godt synlige fra Karmsundet. I dag er det bare seks gravhauger som er synlige på toppen av høydedraget. Den største – Guttormshaugen - er 30 m i diameter og 5 meter høy.

Størrelsen på haugene viser, sammen med funn av gullgjenstander og våpen, at det var mektige folk som ble gravlagt her og er et uttrykk for statusen til de som ble hauglagt her. Samtidig var det også en legitimering av etterkommerne sin makt. Høvdinger med ressurser og mannskap nok til å reise monumentale gravhauger, har nok også hatt stor militær makt.

Det er trolig kontrollen over ferdselen gjennom Karmsundet – Nordvegen – som var grunnlaget for at man her kunne etablere varig høvdingmakt på linje med det man finner i samfunn på kontinentet.

Avaldsnes

Om lag 800 meter – 1 km sørøst og øst for omsøkt trase ligger Avaldsnes et stort kulturmiljø med kulturminner fra mange perioder, der de mest kjent og synlige er Olavskirken, Jomfru Marias synål og de nylig gjenfunne middelalderruinene sør for kirken. Avaldsnesplatået er i seg selv et område som i dag er forholdsvis uberørt av moderne arealinngrep, men er omkranset av moderne virksomhet i sør (Husøy), øst (tankbåtene som ligger i opplag i Karmsundet) og diverse næring-/industri i nord og vest.

I den sammenheng må det også nevnes at det i vest, ca. 800 m -1 km., går en 66 kV ledning med master og at man nå søker om konsesjon til bygging av en 132 kV-linje i samme område.

Som kulturminnemyndighet og forvalter av viktige nasjonale kulturminneverdier, er poenget vårt ved å nevne disse kulturminnene så eksplisitt, at vi har å gjøre med store og svært viktige kulturminne og kulturmiljøer i dette området og at sårbarheten ved nye tiltak må vurderes ekstra nøye her.

Videre sørover, sør for Vågetunet (Jf figur 13 i søknaden) er det registrert to kulturminnefelt, ID 72131 og 65607, begge med status som uavklarte. Vernestatusen til disse kulturminnene må avklares gjennom en nærmere arkeologisk gransking, jf. kml § 9.

Sør for Helganesveien er det registrert et automatisk freda kulturminne ID 65642 – gravminne.

Kollstøvarden ID 72155 automatisk freda gravminne.

Ingen av de omsøkte traseene vil komme i *direkte* konflikt med kjente automatisk freda kulturminner eller kulturminner med uavklart vernestatus,

Vurdering - kulturminnehensyn

Fylkesdirektøren vil påpeke at det er i de nordre delene av omsøkt trase som er det mest problematiske med tanke på kulturminner og kulturminneverdier. Her ligger som tidligere nevnt den største samlingen av bronsealdergraver i Norge, samt at landskapet er registrert som KULA landskap - Avaldsnes.

KULA er et register over kulturlandskap av nasjonal interesse. En status som nasjonalt interessant område skal ikke stoppe utviklingen, men medvirke til en god og bærekraftig forvaltning som ivaretar kulturmiljøverdiene. Landskapet er sårbart for

forandringer, og tiltak innenfor området må derfor vurderes nøye, og skje på landskapet sine premisser.

Viktige punkter for planlegging og forvaltning i dette landskapet legger opp til at

- Ytterligere utbygging, spesielt høye installasjoner, bør unngås. Eventuelle nye tiltak innenfor området bør legges til allerede utbygde område og være underordnet hensynet til kulturminner, kulturmiljø og de kulturhistoriske sammenhengene i landskapet.
 - Siktlinjer mellom viktige kulturminner og kulturmiljø innenfor landskapet bør opprettholdes
 - Viktig med fortsatt beite for å unngå gjengroing
 - Det åpne landskapet bør søkes bevart og skogplanting unngås.
 - Planerings- og massefyllingstiltak som vil endre landskapets karakter bør unngås.
- <https://ra.brage.unit.no/ra-xmlui/handle/11250/2832006> s. 29

Kulturminneforvaltningen skal vekte kulturminneverdier og samfunnsinteresser og vurdere hvorvidt et tiltak er akseptabelt i sameksistens med kulturminnene eller ikke. I dette tilfellet har vi altså å gjøre med helt spesielle kulturminner – i nasjonal og nærmest internasjonal sammenheng – sett opp mot etablering av en 132 kV ledning med master som vil kunne rage 30 – 35 meter over bakken. En 132 kV ledningstrase innenfor dette området vil være godt synlig og vil kunne bryte viktige siktlinjer mellom kulturminner og eksempelvis Karmsundet.

Fylkesdirektøren fremmer **administrativ innsigelse** til omsøkte master og 132 kV linje i luftledning fra Bø transformatorstasjon til mastepunkt 6 (jf figur 12 i konsesjonssøknaden), hjemlet i Kulturminnelovens § 3 – utilbørlig skjemming av automatisk freda kulturminner – Rehaugane - som har svært høy nasjonal verdi.

Forslag til løsning er å utrede og vurdere jordkabel på akkurat dette strekket.

Som det går fram av søknaden skal det utarbeides en MTA-plan i forkant av anleggsarbeidene. Fylkesdirektøren forutsetter at man i arbeidet med denne planen, ser på avbøtende tiltak når det gjelder master/mastepunkt, plassering av disse og kamuflerende tiltak. Fylkesdirektøren forutsetter også at man tar hensyn til kulturminnene.

Det er svært viktig at mastepunktene blir planlagt i god avstand fra de registrerte gravhaugene videre sørover.

Merknader – MTA-plan, undersøkelsesplikt jf KML §9

Som kulturminnemyndighet vil vi påpeke at søknaden har et stort svakhetspunkt – og er svært mangelfull - når det gjelder beskrivelse og utredninger når det gjelder konsekvenser av tiltaket sett opp mot kulturminneverdier, særlig fordi vi her har å gjøre med kulturminneverdier av svært høy nasjonal interesse.

Det skal som tidligere nevnt utarbeides en MTA-plan i forkant av anleggsarbeidene. Denne planen skal godkjennes av NVE. Fylkesdirektøren forutsetter at det blir utarbeidet en MTA-plan der kulturminner og kulturmiljøer er ett av temaene som blir skildret, og at denne planen blir sendt på høring til Rogaland fylkeskommune. En MTA-plan må inneholde skildringer av avbøtende tiltak, og automatisk freda kulturminner og verneverdige kulturminner må merkes av på arealplankartet.

Det må også gå klart fram i MTA-planen at kjøring med anleggsmaskiner og deponering av masser ikke må skje innenfor definerte automatisk freda kulturminner. Ut fra konsesjonssøknaden vurderer vi at deler av tiltaksområdene har et middels til høyt potensial for funn av automatisk freda kulturminner. Det vil dermed være behov for nødvendige arkeologiske undersøkelser før vi kan gi endelig uttale til tiltakene. Kravet om arkeologisk undersøkelse er hjemlet i kml § 9. Fylkesdirektøren vil oppfordre NVE til å vente med vedtak av konsesjon til undersøkelsesplikten i § 9 er oppfylt. Dersom dette ikke er mulig, forutsetter fylkesdirektøren at det går fram av konsesjonsvedtaket hva tiltakshaver plikter å gjøre med tanke på videre arkeologiske og eventuelt marin arkeologiske undersøkelser og videre avklaringer etter kulturminneloven, jf. kml § 8, § 9, § 10 og § 14.

Fylkesdirektøren vil presisere at et tiltak ikke kan settes i verk før forhold til kulturminneloven er avklart. Det betyr at kml § 9 og en eventuell behandling etter kml § 8 og § 14 må være ferdig behandla før et tiltak kan starte. Vi gjør oppmerksom på at kulturminnelova § 9 må oppfylles for alle tiltak, også anleggsveier, riggområder, deponi mm., og at tiltakshaver må bære kostnadene for slike undersøkelser, jf. kml § 10. Vi gjør videre oppmerksom på at konflikt med automatisk freda kulturminner kan føre til at man må endre på plasseringen på de ulike tiltakene.

Eventuelle konflikter som ikke lar seg løse med avbøtende tiltak må sendes til Rogaland fylkeskommune som en dispensasjonssøknad, jf. kml § 8, 1. ledd. Eventuelle vilkår i et dispensasjonsvedtak må innarbeides i MTA-planen, det vil dermed si at MTA-planen ikke kan bli vedtatt før vår dispensasjonsbehandling er endelig.

Fylkesdirektøren ber om å få tilsendt shape-filer over aktuelle tiltak (deponiområde, anleggsplasser, mastepunkt, linjer osv). Vi ber også om at Fagne AS kontakter Rogaland fylkeskommune på firmapost@rogfk.no for utarbeiding av budsjett på arkeologiske undersøkelser. Alternativt kan ansvarlig saksbehandler kontaktes på sikke.viste@rogfk / 51516859. Vi gjør oppmerksom på at vi må ha kartfesting av mastefestene før budsjett kan bli utarbeida.

Uttale fra Plan-, miljø- og samfunnsavdelingen

Den konsesjonssøkte 132 kV ledningen fra Bø til Mæland framstår i stor grad som en endring av eksisterende konsesjon ved at den nye ledningen i hovedsak er planlagt å gå parallelt med og erstatte eksisterende 66 kV kraftledning. Fylkesdirektøren er i utgangspunktet positiv til at ny kraftledning planlegges lagt eksisterende kraftledning,

og mener dette generelt vil gi mindre negative virkninger for naturmiljø og andre samfunnsinteresser. Noen mindre justeringer av traseen er foreslått for å gi større avstand til bebyggelse. Det er foreslått en alternativ trasé nærmere Fiskåvatnet og videre sørover fra Fiskåvatnet til Meland(1+1b), mens et annet konsesjonssøkt alternativ er å følge nærmere eksisterende linjetrasé hele vegen.

Fylkesdirektøren vil generelt påpeke at konsesjonssøknaden er mangelfull i forhold til utredninger av konsekvenser, bl.a. i forhold til naturmiljø og friluftsliv. Det gjør det vanskelig å vurdere søknaden, spesielt der det foreslås avvik i forhold til eksisterende linjetrasé. Fiskåvatnet er registrert som et viktig naturområde/våtmarksområde, men søknaden mangler vesentlig og oppdatert informasjon om dette området.

Fylkesdirektøren mener generelt at en trasé nær eksisterende 66 kV kraftledning er å foretrekke, og vil spesielt frarå at alternativet nær Fiskåvatnet (1+1b) velges. Det bør der kunne vurderes en mellomløsning litt mer mot vest i forhold til eksisterende ledning (som går i kabel under en bygning), men likevel i god avstand fra Fiskåvatnet.

Hilsen
Leif Håvard Lundø Vikshåland
fagleder

Sikke Viste
rådgiver

Steinar Eldøy
spesialrådgiver

Kopi til:
Inger Anette Sandvand Dahlen
KARMØY KOMMUNE
FAGNE AS
Statsforvalteren i Rogaland

Dette dokumentet er godkjent elektronisk. Oppgi vårt saksnr. når du svarer på brevet.